

"De bedelarij tegen te gaan en de armoede te lenigen....."

PORTRET VAN FREDERIK GERMS VAN 1888 TOT 1915 PREDIKANT BIJ DE NED. HERVORMDE GEMEENTE TE TWIJZEL

Door: Dirk Reinder Wildeboer te Buitenpost
 Secretaris van de Stichting Oud-Achtkarspelen
 Tel: 0511-541920, e-mail: d.r.wildeboer@hetnet.nl

Dominee Frederik Germs (1851 - 1923) hield zich niet alleen bezig met zijn kerkelijke gemeente in Twijzel, maar nam ook initiatieven voor hulpacties om de armoede tegen te gaan door o.a. het opzetten van werkloosheidsprojecten in de omgeving. Verder trad hij in de provincie regelmatig op als spreker tijdens plaatselijke bijeenkomsten van de "Ned. Vereeniging tot afschaffing van sterken drank". "De Protestantenvond" en de "Organisatie Vrijzinnige Hervormden". Kortom het was een maatschappelijk betrokken persoon, zoals hierna zal blijken. Zijn vorige gemeente was Niehove in de provincie Groningen.

Intrede

In de rubriek kerk en schoolnieuws van de Leeuwarder Courant d.d. 24 mei 1888 valt het volgende te lezen: "Twijzel, 21 Mei, De dag van heden was voor de gemeente van Twijzel een plechtige dag. De nieuwe predikant, de heer F. Germs, hield na des voormiddags in zijn dienstwerk bevestigd te zijn door ds. van der Zwaag te Roordahuizum, des middags zijn eerste rede. Naar aanleiding van Jesaja 2 : 5 sprak hij over den volgens zijne meening waren godsdienst, die niet bestond in letterknechterij, maar in de vrije gezonde ontwikkeling van den reinen geest, den geest der liefde. Niet in 't aanblazen van kettervuur of 't maken van heksen-processen, maar in 't aankweken van edele gezindheden, die den mensch in gemeenschap brachten met zijnen Hemelschen Vader. In warme bewoordingen bracht de geachte spreker vervolgens zijnen dank voor de hem bewezen toegenegenheden en beval zich met zijn gezin in de vriendschap, hulp en medewerking der gemeente bij voortdoring aan".

Armoede, bedelarij

In de tijd dat ds. Germs in Twijzel zijn intrede deed, was het economisch een slechte tijd. De prijzen van de landbouwproducten waren zo laag, dat vele boeren failliet gingen en er ook geen werk meer was voor de arbeiders. Gevolgen: werkloosheid, honger, armoede en bedelarij. De correspondent van deze krant uit Dantumadeel, schreef in die dagen: "15 Dec. Met een beklemd gevoel zien velen hier den winter tegemoet. Zoodra toch de vorst haar scepter zwaait, ziet het er allertreurigst uit: het landwerk is gedaan en de bedelarij langs de huizen neemt toe. Hoewel bij de wet verboden, worden door bedelen niet onbelangrijke sommen opgezameld". Het bedelen aan deuren bleek overlast te geven, gezien de volgende mededeling van ingezetenen uit de dorpen Driesum en Wouterswoude: "Dat zij, tot wering der toenemende bedelarij, eenparig besloten hebben niet meer aan de deur te geven aan Bedelaars, die van buiten komen. Zij bevelen deze Armen, den Armbesturen of de Diaconieën van hunne respectieve woonplaatsen aan". In

Twijzel, Twijzelerheide, Zwaagwesteinde en wijde omgeving zal de situatie niet beter zijn geweest en ds. Germs zal dit na zijn komst in Twijzel een en ander ook zeker hebben ondervonden, gezien het volgende.

"Vereeniging "de Vriend der Armen"

Op 30 januari 1889 meldde de L.C. het volgende: "Twijzel, Op initiatief van den heer ds. Germs is alhier eene vereeniging opgericht, onder den naam "de Vriend der Armen", die zich ten doel stelt de bedelarij tegen te gaan en de armoede te lenigen. Men tracht dit doel te bereiken door in de eerste plaats geene gaven aan de deur uit te reiken, maar door middel van eene commissie van onderzoek bekend te worden met den waren toestand der armen en hulp te bieden, waar zulks noodig mocht zijn. Zooveel mogelijk zal in werkverschaffing worden voorzien. De Vereeniging vindt veel steun en medewerking, telt reeds een groot aantal contribueerende leden en zal in den bestaanden toestand zeer nuttig werkzaam kunnen zijn". Uit een volgend krantenbericht, vijf jaren later in 1894, blijkt dat de vereniging zeker nuttig werk had gedaan "door het verschaffen van werk aan de armen, in de heide woonachtig en dat menig gezin daardoor een stukje brood, al was 't ook slechts karig, kunnen verdienen". Maar er was gebrek aan geld om dit langer vol te houden, gezien de volgende zin: "Jammer evenwel dat het bestuur zich reeds genoodzaakt zag, vele aanvragen om werk te moeten afzeggen en het zal weldra, wegens te weinig geldelijke ondersteuning, hiermede geheel moeten ophouden". Een andere activiteit van de vereniging was om pootaardappelen voor half geld aan armen te verstrekken.

Bede om hulp

In 1902 werd voor een bepaald gezin een hulpactie opgezet, gezien de viermaal geplaatste advertentie met de volgende tekst: " Bede om hulp. Ondergeteekenden nemen de vrijheid van hulpvaardige menschen steun te vragen voor een zwaar bezocht Gezin. Een Ambachtsman is reeds 20 weken lijdende aan een zeer ernstige ongesteldheid en daardoor met zijn gezin (9 personen) zoo goed als broodeloos. Zijn herstel is nog niet tegemoet te zien. De hulp, hem toe nog geboden, moet weldra ophouden. De zieke is de eenige kostwinner op het weinigje na, dat één zijner Jongens, nog maar een knaap, kan verdienen en zijn Vrouw inbrengt door een paar keer per week met de bollenkorf te gaan. Groot gebrek is het vooruitzicht. Die meer wil helpen het lijden te verzachten, zende zijn bijdrage aan een der ondergeteekenden. J.H. Bos, Aanemer te Twijzel, F. Germs, Predikant Ned. Herv. gemeente te Twijzel, H. Dijkhuis, Arts te Buitenpost". De actie bracht in totaal ruim f. 208,-- op. Dijkhuis was destijds door de gemeente aangesteld als arts belast met de armenpraktijk en zal ongetwijfeld met dit gezin in aanraking zijn gekomen.

Zwaagwesteinde

Dominee Germs was in 1905 betrokken bij een actie om een stoelenindustrie in dit dorp te vestigen, dit met het doel om meer werkgelegenheid te scheppen. We kunnen hierover het volgende lezen: "Een 9-tal jaren geleden nu, werd op initiatief van eenige democratisch gezinden een vereeniging opgericht. Dorpsbelang genaamd, door welke arbeid en invloed veel goeds werd bereikt. De voornaamste verkeersweg werd

verbeterd, een dorpsbibliotheek opgericht, een spoorweghalte ingesteld, het postverkeer verbeterd, enz. Thans doet die vereeniging een ernstige poging, om in het dorp een tak van nijverheid, n.l. de stoelenindustrie te vestigen, waardoor, hoezeer daarmee ook hard werken op stukwerk de boodschap zijn zal, toch een veel betere toestand voor de bevolking verkregen zou zijn.. Een vijftal personen, waarbij drie predikanten der Ned. Herv. Kerk vragen thans bij circulaire financieelen steun, die aan de verheffing dezer bevolking willen medewerken. De totale kosten wordengeraamd op f. 2000,--. Dit bedrag hoop men te krijgen door uitgifte van 200 aandelen van f. 10,--. Inlichtingen verstrekt o. m. ds. F. Germs, pred. Ned. Herv. Kerk te Twijzel". In hetzelfde krantenartikel werd een beschrijving gegeven hoe de bevolking van Zwaagwesteinde in 1905 daar leefde: "Het is daar op de heide te Zwaagwesteinde nog treurig gesteld. Daar woont een groote bevolking, ten deele in armoedigste krotten. Waar uw oog zich heen wendt, als ge op de heide staat, overal ziet ge de kleine woningen, meerendeels van hout en pluggen opgetrokken, opduiken, tusschen laag wilgenhout, als schamen zij zich hun onooglijk bestaan. In de hutten dikwijls geen vloer van hout of steen; niet zelden dat op wat stroo en voden een deel van het gezin op den grond slaapt. Daar grijnst u de ellende aan. Als ge de hutten binnenkomt en u een oogenblik overgeeft aan uw gevoel, als ge de bleeke wangen van moeder de vrouw ziet, de vaak havelooze kinderen, in de hut alleen de voor het leven noodigste dingen, dan slaat de hopeloosheid en de troosteloosheid van dit menschenbestaan tegen als een benauwende verstikkende walm. De heide bevat geen bestaan voor de honderden, die ze bewonen. Daarom moet de bevolking elders zien aan den kost te komen. Een vak verstaan ze niet; ze hebben zoo goed als niets geleerd. Er blijft hun niets anders over dan koopmanschap drijven; zoo trekken de mannen, en met hen de jongens, zoodra ze van school komen, er op uit achter een kar met galanteriewaren, voortgezeuld door een paar magere honden, de wereld in en trachten ze door venten zich wat levensonderhoud te verschaffen. Als ze wat verkoopen wordt aan de vrouw wat geld verstuurd, want soms blijven ze weken van huis, en als ze niet verdienen, dan moet de vrouw maar schooien....".

Spreekbeurten

Ds. Germs sprak op 13 december 1898 te Drachten voor de afdeling 'Smallingerland der Ned. Ver. tot afschaffing van sterken drank'. "De spreker heeft getoond zijn taak als drankbestrijder uitstekend te verstaan. In eene boeiende rede besprak hij de gevolgen van het drankgebruik en riep hij een ieder te wapen om koning Alcohol mede te helpen berstrijden". In 1905 trad hij te Nes (W.D.) als redenaar op met als onderwerp "Organisatie der Vrijzinnig Hervormden hun doel en streven". Hierover schreef de krant: "In een boeiende lezing maakte spr. zijn hoorders duidelijk hoe alleen in eendrachtig samengaan der vrijzinnigen hunne kracht is te zoeken. Ofschoon ze ten volle recht hebben op een plaats in de Ned. Herv. kerk, worden ze door de orthodoxie noode geduld. 't Is dan ook een plicht onze beginselen te verdedigen en met alle geoorloofde middelen te propageeren".

Afscheid

Op 25 maart 1915 nam de predikant, op een vergadering van lidmaten, afscheid van zijn gemeente. "De heer Koopal vertolkte de gevoelens der vergadering, toen hij de scheidende leeraar een woord van warmen dank bracht voor zijn altijd goed verzorgde frissche toespraken en voor de uitnemende leiding der vergaderingen".

D.d. 8 mei 1915 meldde de krant dat hij "op grond van voortdurende ongesteldheid eervol emeritaat werd verleend m.i.v. 15 mei 1915". Het ziet er naar uit dat het met zijn gezondheid slecht was gesteld, want hij bleek niet in staat in de op 10 mei 1915 gehouden afscheidsdienst, zelf op te treden, omdat dit namens hem, door ds. H. de Haan werd gedaan. Na het vertrek uit Twijzel verhuisde het gezin naar de stad Groningen, waar aldaar op de Noorder begraafplaats een grafsteen is te vinden. Op deze steen staat ook de naam van zijn echtgenote, t.w. A.H.G. Eikema (1854-1928). Ds. Germs bereikte de leeftijd van 73 jaar.

Bron: Digitaal archief Leeuwarder Courant.

DIT WAS EEN PUBLICATIE NAMENS DE STICHTING OUD-ACHTKARSPLEN